

SAŽETAK PRESUDE

UZAN I DRUGI PROTIV TURSKE OD DANA 5. OŽUJKA 2019. GODINE ZAHTJEVI BR. 19620/05, 41487/05, 17613/08 i 19316/08

Povreda prava na zaštitu vlasništva zbog određivanja privremenih mjera osiguranja oduzimanja imovinske koristi na imovini srodnika bivših direktora insolventne banke, čak i nakon što je utvrđeno da nisu bili osobno odgovorni

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva Levon Ter-Petrosyan bio je predsjednik Armenije u razdoblju od 1991. do U srpnju 2003. godine banci İmarbank oduzeta je bankarska licenca zbog gubitka nekoliko milijardi eura i nemogućnosti obavljanja poslovanja. Upravljanje i nadzor preneseni su na Fond za osiguranje štednih uloga (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu - TMSF). TMSF je vlasnicima bankovnih računa isplatio naknadu višu od 4 milijarde eura. Trgovački sud odredio je preventivne mjere radi osiguranja tražbine na imovini bivših rukovoditelja banke i revizora, ali i na imovini njihovih supružnika i djece, uključujući podnositelje zahtjeva. Protiv menadžera i većinskih dioničara banke pokrenut je kazneni postupak radi počinjenja kaznenih djela pronevjere i prijevare. TMSF je zatražio pokretanje kaznenog postupka i protiv nekoliko fizičkih i pravnih osoba, uključujući podnositelje zahtjeva, ali je taj postupak na kraju obustavljen. U lipnju 2005. godine, Trgovački sud u Istanbulu proglasio je bankrot İmarbank. Prvi i drugi podnositelj zahtjeva, Jasmin Paris Uzan i Renç Emre Uzan, djeca su jednog od optuženika u glavnom kaznenom postupku, CC Uzana. Za vrijeme trajanja kaznenog postupka podnositelji su bili maloljetni, te su im domaći sudovi dodijelili "status različit od statusa stranaka u postupku (dava dışı)". Taj status nije postojao u turskom zakonodavstvu i spriječio ih je u podnošenju žalbe. Mjere osiguranja na njihovoj imovini određivane su između 2003. i 2015. godine. Mjere osiguranja na imovini treće podnositeljice zahtjeva Ayle Uzan-Ashaboğlu, koja je bila kćer izvršnog direktora banke, određivane su od 2003. godine na dalje i bile su na snazi i 2016. godine. Imovina četvrte i pete podnositeljice zahtjeva, Nimet Hülya Talu i Bilge Doğru, koje su bile revizorice, bila je pod mjerama osiguranja od 2003. godine nadalje. Godine 2013. ukinute su sve mjere osiguranja na imovini gđe Talu te djelomično na imovini gđe Doğru. Međutim, 2015. godine, njene nekretnine su još uvijek bile zaplijenjene.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju, podnositelji zahtjeva su prigovorili mjerama osiguranja određenima na njihovoj imovini i odbijanju turskih vlasti da ih ukinu nekoliko godina, iako podnositelji nisu proglašeni krivima niti odgovornima u kaznenom ili parničnom postupku. Također su tvrdili da su mjere bile nezakonite, protivne njihovom pravu da se smatraju nevinima i diskriminatorne.

OCJENA ESLJP-a

ESLJP je ponovio da „vlasništvo“ u smislu članka 1. Protokola br. 1. može biti „postojeće vlasništvo“ ili potraživanja koja su dovoljno utvrđena da se mogu smatrati „imovinom“. Kada je vlasnički interes u naravi potraživanje, ono se može smatrati „imovinom“ samo ako postoji dovoljno uporište za taj interes u nacionalnom pravu, to jest, kad je potraživanje dovoljno utvrđeno da se može izvršiti. Potraživanja u odnosu na koja podnositelj zahtjeva ima barem „legitimno očekivanje“ da će biti ostvarena, također se smatraju vlasništvom, ali legitimno očekivanje ne može postojati samo za sebe nego mora biti povezano s vlasničkim interesom koji ima dovoljan temelj u nacionalnom pravu (vidi [Radomilja protiv Hrvatske](#), [VV], stavci 142. - 143.).

U ovom predmetu, u odnosu na treću, četvrtu i petu podnositeljicu zahtjeva ESLJP je utvrdio da se plaće te pokretna i nepokretna imovina na kojoj su domaći sudovi odredili mjere osiguranja smatraju imovinom u smislu članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju. Što se tiče prvog i drugog podnositelja zahtjeva, koji su u relevantno vrijeme bili maloljetnici, ESLJP je primijetio da nisu imali vlasništvo nego legitimno očekivanje da će ga ostvariti. Uzimajući u obzir da su domaći sudovi priznali mogućnost stjecanja određenih prava nasljeđivanjem i darovanjem, kao i automatsku, opću i nefleksibilnu prirodu preventivnih mjera osiguranja na imovini podnositelja zahtjeva i njihovo neodređeno trajanje, legitimno očekivanje podnositelja može se smatrati vlasništvom u smislu članka 1. Protokola br. 1.

Mjere osiguranja nisu imale za cilj oduzeti imovinu podnositeljima zahtjeva, već ih samo privremeno spriječiti u raspolaganju tom imovinom do okončanja kaznenog postupka i povrata iznosa koji je zahtijevao TMSF. Dakle, mjere su slijedile legitiman cilj sprječavanja raspolaganja imovinom koja je vjerojatno stečena kaznenim djelom.

Tursko zakonodavstvo ostavilo je sudovima mogućnost produljenje trajanja preventivnih mjera sve dok svi iznosi koje je TMSF tražio nisu bili vraćeni. Pitanje ispunjava li tako široko diskrecijsko pravo kriterij zakonitosti ostavljeno je po strani s obzirom na niže navedene zaključke o proporcionalnosti.

ESLJP je priznao važnost i složenost predmetnog slučaja za turska financijska, administrativna i sudska tijela. Naime, bilo je potrebno poduzeti mjere kako bi se zaštitila prava mnogih pojedinaca koji su bili pogođeni tom situacijom, smanjiti gubitke i spriječiti svaku prijevaru, vratiti javna sredstva i pronaći osobe odgovorne za gubitke. S obzirom na njihovu namjeru zaustavljanja lažnih prijenosa javnog novca, preventivne mjere mogle su predstavljati učinkovito i potrebno oružje za borbu protiv prijevara u financijskim krugovima, stoga njihova početna provedba nije bila u suprotnosti s načelom proporcionalnosti.

Međutim, ove su mjere morale biti obustavljene čim su prestale biti nužne. Naime, u konkretnom predmetu problem je nastao posebno od datuma kada je postupak obustavljen u korist podnositelja zahtjeva.

ESLJP je naveo nekoliko elementa iz kojih je razvidno da je podnositeljima nametnut prekomjeran teret.

- Trajanje ograničenja: deset godina za jednog podnositelja te više od dvanaest i petnaest godina za druge podnositelje zahtjeva.

- Opseg ograničenja: dva podnositelja bila su lišena mogućnosti stjecanja različitih vrsta imovine, dok je ostalim podnositeljima uskraćena mogućnost raspolaganja plaćom, štednjom, kućom i vozilima.

- Automatska, opća i nefleksibilna priroda ograničenja, bez redovnog pojedinačnog preispitivanja: ne samo da podnositelji zahtjeva nisu proglašeni krivim u kaznenom postupku, nego su i platni nalozi izdani protiv njih ukinuti od strane nadležnih sudova koji su na taj način utvrdili da podnositelji ne mogu biti odgovorni za materijalnu štetu koju pretrpio TMSF.

- Nepostojanje dokaza da su podnositelji zahtjeva bili upleteni u bilo kakvu prijevaru: nitko od podnositelja nije bio optužen u glavnom kaznenom postupku, a kasniji postupak koji je protiv njih pokrenut obustavljen je 2004. godine, dok su treća i četvrta podnositeljica oslobođene od optužbi 2008. godine. Domaće vlasti uopće nisu razmislile alternativne mjere, ili su ih razmislile prekasno. Naime, čak i nakon obustave postupka i oslobođenja od optužbi, značajan dio nametnutih mjera i dalje je ostao na snazi. Ništa u spisu nije ukazivalo da je povrat javnih potraživanja (više od četiri milijarde eura), zaslužio bolju zaštitu od imovine podnositelja zahtjeva (vidi [Lachikhina protiv Rusije](#), stavak 63.).

Nadalje, ESLJP je također utvrdio da je dodjeljivanje "statusa različitog od statusa stranaka u postupku" neke podnositelje zahtjeva spriječio u sudjelovanju u postupku, iako je ishod tog postupka imao utjecaj na njihova prava. Ni domaći sudovi ni turska vlada u svom očitovanju nisu objasnili zašto je podnositeljima dodijeljen takav status.

Konačno, ESLJP je napomenuo da ne treba zanemariti važnost postupovnih obveza na temelju članka 1. Protokola br. 1. Postupak koji utječe na pravo vlasništva strankama treba omogućiti iznošenje predmeta pred nadležnim tijelima kako bi imali mogućnost učinkovitog osporavanja mjera koje narušavaju njihova prava osigurana tom odredbom.

Miješanje u pravo utvrđeno člankom 1. Protokola br. 1 ne može biti opravdano u slučajevima gdje nije bilo kontradiktorne rasprave u skladu s načelom jednakosti oružja. Slijedom toga, nametanje i automatsko održavanje mjera osiguranja na imovini podnositelja zahtjeva iz razloga što su neki od njih bili povezani s upraviteljima İmarbank, a drugi u određeno vrijeme obavljali dužnosti u toj banci, usprkos obustavi postupka i oslobođenju po svim optužbama, bilo je nespojivo s navedenim načelima jer je spriječilo domaće sudove da procjene koje su mjere najprikladnije u danim okolnostima slučaja i da uravnoteže legitiman cilj s pravima podnositelja zahtjeva. Štoviše, podnositelji zahtjeva, koji nisu bili stranke u glavnom kaznenom postupku, nisu imali nikakve postupovne mjere zaštite.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da turske vlasti nisu uspjele uspostaviti „pravednu ravnotežu“ između zahtjeva zaštite javnog interesa i zahtjeva prava podnositelja zahtjeva na zaštitu njihovog vlasništva, te je stoga došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju.

ESLJP je zaključio da pitanje pravedne naknade još nije spremno za odluku. Pozvao je tuženu državu i podnositelje zahtjeva da dostave svoje očitovanje po tom pitanju u roku od šest mjeseci od objave ove presude.

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.